

DORADCA KARIERY

DK
DORADCA
KARIERY

- Leżę i Pracuję
- Czy jacht to właściwe miejsce na edukację domową?
- Czy efektywność poradnictwa da się mierzyć?
- Gry w doradztwie edukacyjno – zawodowym
- Okno Johari w doradztwie zawodowym
- Bilansowanie kompetencji, czyli wsparcie dla każdego
- Analiza Transakcyjna, ku zrozumieniu klienta w pracy doradcy zawodowego
- Kilka uwag o rynku pracy i jego lokalności
- Poradnictwo zawodowe dla pracodawców
- **Diagnoza potencjału edukacyjno – zawodowego uczniów klas VII i VIII szkoły podstawowej**

Diagnoza potencjału edukacyjno – zawodowego uczniów klas VII i VIII szkoły podstawowej

*Dziecko niekoniecznie musi dostawać to, czego chce.
Ale w szkole musi bezwzględnie dostać to, czego potrzebuje.*

Daniel Hunziker

Powyższy cytat pochodzi z książki „Kompetencje bez tajemnic. Rozwijanie kompetencji to nie czary”, autorstwa D. Hunziker'a. Autor przedstawia tzw. atlas kompetencji wyróżniając **kompetencje osobiste** (m.in. rozwój osobisty, który oznacza umiejętność samodzielnego rozwijania swoich mocnych i słabych stron), **kompetencje związane z aktywnością i działaniem** (m.in. umiejętność podejmowania decyzji, umiejętność podejmowania działania skierowanego na osiągnięcie celu), **kompetencje społeczne i komunikacyjne** (m.in. umiejętność rozwiązywania problemów), **kompetencje fachowe i metodyczne** (m.in. umiejętność przewidzenia skutków własnych decyzji i podjęcia adekwatnych działań).

Za przykłady do każdego typu kompetencji wybrałam te, które w największym stopniu wiążą się z planowaniem kariery. Według autora szkoła jest miejscem, które w największym stopniu powinno stwarzać warunki do rozwoju tych kompetencji. Na tym opiera się idea nauczania zorientowanego na kompetencje. Po szczegóły odsyłam Państwa do wspomnianej publikacji, zaś w tym miejscu skupię się na rozwijaniu powyższych kompetencji na obowiązkowych, grupowych zajęciach z doradztwa zawodowego w klasach VII i VIII oraz podczas indywidualnych spotkań doradczych z uczniami. O ile pierwsza forma pracy z uczniami jest obligatoryjna i wpisana w roczny plan zajęć (w wymiarze minimum 10 godzin lekcyjnych), o tyle druga zdeterminowana jest przez wiele czynników (m.in. dostępność osoby prowadzącej zajęcia czy też możliwość umówienia się na spotkanie z pedagogiem czy psychologiem szkolnym w celu szczegółowej analizy wyników badań, w których uczeń uczestniczył na zajęciach grupowych z doradztwa zawodowego).

Moje ubiegłoroczne i tegoroczne doświadczenia w pracy z uczniami ostatnich klas szkół podstawowych (i ich rodzicami) pozwalają przypuszczać, że w większości sytuacji ta druga forma pracy z uczniem nie ma miejsca. Uczeń bierze udział w zajęciach grupowych, ale rzadko ma możliwość szczegółowego omówienia wyników testów, powiązania ich ze sobą, wyciągnięcia wniosków na temat tego, jak mógłby uzyskaną wiedzę wykorzystać. Nie jest moim celem poszukiwanie genezy tego stanu rzeczy ani jego ocena. Zastanawiając się nad tym, jak mogłabym wesprzeć nauczyciela realizującego obowiązkowe, grupowe zajęcia z doradztwa pomyślałam o uporządkowaniu wybranych metod diagnostycznych, wykorzystywanych na zajęciach grupowych oraz

stworzeniu wspólnej płaszczyzny do analizy wyników (w postaci tabeli zainteresowań ucznia). Dzięki temu nauczyciel prowadzący zajęcia z doradztwa i korzystający z różnych metod testowych zyskałby matrycę do wykorzystania na lekcjach, zaś uczeń zwiększyłby swoje szanse na wykorzystanie efektów zajęć grupowych. Tym samym, rozwijałby w największym stopniu nie tylko kompetencje osobiste (poznając swoje mocne i słabe strony), ale też kompetencje związane z aktywnością i działaniem (przekładając uzyskaną wiedzę o sobie na podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych).

Oprócz coraz bardziej popularnych i preferowanych przez uczniów multimedialnych testów kariery (ich przykładowy zestaw dostępny jest np. na stronie Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży: www.cdzdm.pl, w zakładce: Dla uczniów oddziałów gimnazjalnych/szkół podstawowych, w podzakładce: O sobie) poszerzeniu uległa również baza tradycyjnych testów „papier – ołówek”. Testy te, w większości, można wykorzystać podczas grupowych zajęć z doradztwa zawodowego (ich przykładowy spis dostępny jest również na stronie Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży, w zakładce: Dla nauczycieli, w podzakładce: Szkolny doradca zawodowy; do niektórych z nich odwołam się w dalszej części). W tym miejscu chcę również polecić publikację pod red. G. Sołtyśńskiej i J. Woronieckiej Przygotowanie uczniów gimnazjum do wyboru zawodu (można ją pobrać pod adresem: <https://doradztwo.ore.edu.pl/przygotowanie-uczniow-gimnazjum-wyboru-zawodu/>). Mimo że publikacja ma już kilkanaście lat, może być doskonałym przewodnikiem dla nauczycieli projektujących zajęcia z doradztwa zawodowego i warto od niej zacząć poszukiwanie inspiracji do zajęć. W jednej z części zostały przedstawione wszystkie elementy składające się na samopoznanie, wraz z propozycjami ćwiczeń, ankiet oraz pytań pomocniczych do rozmowy z uczniami.

Zainteresowania edukacyjne

W przypadku ucznia szkoły podstawowej, który stoi przed pierwszą kluczową decyzją w życiu warto na początku oddzielić rozpoznawanie zainteresowań edukacyjnych (przedmiotami szkolnymi) od zainteresowań zawodowych (potencjalnymi grupami zawodów). Zainteresowania edukacyjne prawdopodobnie najłatwiej będzie mu określić odwołując się do swojego nastawienia wobec różnych przedmiotów szkolnych (i oczywiście, a może przede wszystkim, do nauczycieli tych

przedmiotów). Ciekawe ćwiczenie w tym obszarze proponuje G. Sołtysińska (ćwiczenie to pochodzi ze wspomnianej wyżej publikacji). W Szeregowaniu Przedmiotów Szkolnych zadaniem ucznia jest ponumerować przedmioty w kolejności od najbardziej do najmniej interesującego. Uczeń tworzy własną listę przedmiotów i ma okazję podzielenia ich np. na trzy grupy: najbardziej interesujące, neutralne, najmniej interesujące (lub też tylko na dwie: najbardziej i najmniej interesujące).

W tym ćwiczeniu nie zastanawia się jeszcze, jak radzi sobie z nauką, jakie ma oceny z poszczególnych przedmiotów. Chodzi o to, czego lubi się uczyć, co go interesuje, nie zaś czego najłatwiej i najszybciej się uczy (uczenia się dotyczy Pomocniczy kwestionariusz do oceny przez ucznia poziomu własnych uzdolnień, szybkości przyswajania i utrwalania wiedzy – dzięki obu narzędziom uczniowie mogą porównać, czy przedmioty, które są dla nich najbardziej interesujące są jednocześnie przedmiotami, w zakresie których najszybciej przyswajają wiedzę i osiągają najlepsze wyniki). Wspomniany kwestionariusz również pochodzi z publikacji G. Sołtysińskiej i J. Woronieckiej. Oba narzędzia mają szczególne znaczenie, gdyż różnego typu ankiety, kwestionariusze, testy stosowane w doradztwie zawodowym dotyczą przede wszystkim zainteresowań (lub też preferencji czy predyspozycji) zawodowych. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na to, że pojęcia: zainteresowania, preferencje, predyspozycje zwykle używane są zamiennie, jednak jest między nimi istotna różnica, na co zwracają uwagę m.in. Weysenhoff, Kruk-Krymula, Biłko i Piekarski:

- Zainteresowania zawodowe to tendencja do obserwacji i poznawania danego obszaru rzeczywistości, związanego w wykonywaniem określonej pracy zawodowej.
- Preferencje zawodowe to emocjonalne nastawienie ku pewnym zawodom, które nie jest zweryfikowane ani przez doświadczenie ani przez wiedzę o możliwościach zdobycia danego zawodu.
- Predyspozycje zawodowe to właściwości anatomiczno-fizjologiczne, przede wszystkim budowa i funkcjonowanie układu nerwowego, w tym zadatki wrodzone, które podlegają rozwojowi i warunkują pomyślną realizację zadań zawodowych.

Biorąc pod uwagę powyższe, określenie „zainteresowania zawodowe” może być „nieco na wyrost” w odniesieniu do licznej grupy uczniów kończących szkołę podstawową. Oznacza bowiem pewną aktywność, zaangażowanie w poznawanie przedmiotu zainteresowań. Uczeń nie tylko mówi o tym, że chciałby być programistą, ale też uczy się programować w czasie wolnym. Nie tylko opowiada o swoim zainteresowaniu fotografią, ale też w każdej wolnej chwili fotografuje, rozwijając swój warsztat. Tymczasem wielu uczniów jedynie deklaruje zainteresowanie pewnymi obszarami, czemu nie towarzyszy wiedza na temat ich specyfiki i możliwości zdobycia zawodów z nimi związanych, a tym bardziej na temat spełniania ich wymagań (poprzez posiadanie określonych cech, umiejętności, stanu zdrowia).

Dla potrzeb tego artykułu pozostanę jednak przy określeniu zainteresowania zawodowe (zaznaczając jednocześnie, że w szerokim tego słowa znaczeniu oraz że testy badają przede wszystkim zainteresowania i preferencje zawodowe, zaś obszar predyspozycji zawodowych wymaga osobnej, szczególnej uwagi).

Innym sposobem na przyjrzenie się zainteresowaniom edukacyjnym jest Karta zainteresowań, autorstwa J. Woronieckiej, gdzie oprócz zainteresowań edukacyjnych (humanistyczne, matematyczno-fizyczne, biologiczno-chemiczne, techniczne, artystyczne, sportowe) pojawiają się również zainteresowania zawodowe (usługowe, opiekuńczo-wychowawcze). Stanowią one alternatywę dla zainteresowań związanych wyłącznie z przedmiotami szkolnymi. Karta zainteresowań również pochodzi ze wspomnianej wyżej publikacji pod red. G. Sołtysińskiej i J. Woronieckiej.

Zainteresowania zawodowe

Zainteresowania zawodowe nieco trudniej określić na tym etapie życia; ponadto zarówno uczniowie wybierający liceum ogólnokształcące, jak też technikum, będą uczyć się określonych przedmiotów ogólnokształcących w zakresie rozszerzonym. Zainteresowania edukacyjne powinny więc być bazą do dalszej pracy nad określeniem potencjału ucznia, niezależnie od jego dalszych planów. Mogą stanowić ułatwienie przy określaniu zainteresowań zawodowych: nierzadko np. zainteresowanie biologią dotyczy jedynie anatomii i fizjologii człowieka, nie zaś świata roślin i zwierząt czy ekologii. Może być też tak, że biologia jest dla ucznia najciekawszym przedmiotem szkolnym, jednak nie wiąże on z nią planów zawodowych.

Punktem wyjścia dla wspomnianej wcześniej tabeli zainteresowań ucznia będzie wykorzystanie podziału zainteresowań, którego autorem jest B. A. Klimow. Ze względu na istotę pracy podzielił on zainteresowania zawodowe na pięć podstawowych grup:

człowiek – dane, człowiek-technika, człowiek – człowiek, człowiek – przyroda, człowiek – działalność artystyczna. Ten podział jest w zupełności wystarczający dla uczniów ostatnich klas szkół podstawowych. Pozwala na stworzenie „rusztowania” przed dalszym diagnozowaniem zainteresowań zawodowych, wówczas już w innym kontekście (np. rodzaju pracy zawodowej, środowiska pracy). Z takim podziałem zainteresowań spotkamy się w Ankiecie skłonności zawodowych, której autorką jest J. Woroniecka. Zanim przejdę do tabeli przedstawię ich krótki opis:

CZŁOWIEK - DANE

zawody związane z posługiwaniem się systemem znaków i pojęć umownych: cyframi, literami, symbolami, kodami, ponadto informacjami.

Zadania: zbieranie – analizowanie – przetwarzanie – udostępnianie informacji, obliczanie, szacowanie, poszukiwanie zależności, porównywanie, wnioskowanie, prognozowanie, sporządzanie sprawozdań, wykonywanie kalkulacji, prowadzenie inwentaryzacji, odkrywanie nowych faktów, rozwijanie teorii, tworzenie nowych teorii.

Niezbędne są: dokładność, skrupulatność, pracowitość, dobra pamięć, systematyczność, spostrzegawczość, zdolności organizacyjne.

Przykładowe zawody: technik ekonomista, technik programista, technik rachunkowości, technik analityk, biotechnolog.

CZŁOWIEK - TECHNIKA

zawody związane z posługiwaniem się urządzeniami i maszynami, naprawą i konstrukcją maszyn i urządzeń, ponadto wydobywaniem i przetwarzaniem surowców, produkcją różnych materiałów (zawody budowlane, mechaniczne, elektroniczne, gastronomiczne).

Zadania: sterowanie maszynami i urządzeniami, kontrola i regulacja maszyn i urządzeń, kierowanie pojazdami, pilotowanie, obrabianie przedmiotów i materiałów, noszenie przedmiotów i materiałów (z wykorzystaniem siły fizycznej czy specjalistycznych narzędzi, sprzętów).

Niezbędne są: dobra sprawność fizyczna, zręczność, wytrzymałość, dokładność, pragmatyzm, spostrzegawczość.

Przykładowe zawody: technik elektroniki, technik mechatroniki, technik technologii żywności, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik telekomunikacji, elektryk, mechanik pojazdów samochodowych, kierowca mechaniczny, magazynier – logistyk, kucharz, piekarz, inżynier budownictwa.

CZŁOWIEK - CZŁOWIEK

zawody wymagające stałego kontaktu z ludźmi, związane z nauczaniem, wychowaniem, usługami, handlem, opieką medyczną (zawody opiekuńcze, usługowe, związane z organizacją usług).

Zadania: przekazywanie informacji, udzielanie porad, udzielanie wsparcia, leczenie, doradzanie, kierowanie innymi, szkolenie innych, negocjowanie, przekonywanie innych do czegoś, organizowanie, np. czasu wolnego, zabaw.

Niezbędne są: komunikatywność, życzliwość, troskliwość, empatia, takt, tolerancja, dyskrecja, opanowanie, odpowiedzialność.

Przykładowe zawody: technik organizacji turystyki, technik hotelarstwa, technik handlowiec, technik usług fryzjerskich, sprzedawca, kelner, terapeuta zajęciowy, lekarz.

CZŁOWIEK - PRZYRODA

zawody wymagające kontaktu z szeroko pojętą przyrodą i zjawiskami w niej zachodzącymi; roślinami, zwierzętami (związane z ochroną środowiska, biotechnologią).

Zadania: uprawa i pielęgnacja roślin, hodowla zwierząt, leczenie zwierząt, opieka nad zwierzętami, wykonywanie pomiarów zanieczyszczeń środowiska.

Niezbędne są: spostrzegawczość, dokładność, dobra sprawność fizyczna, odporność na zmienne warunki atmosferyczne.

Przykładowe zawody: technik ogrodnik, technik analityk, technik weterynarii, technik agrobiznesu, technik inżynierii środowiska i melioracji, ogrodnik, inżynier zootechnik.

CZŁOWIEK - DZIAŁALNOŚĆ ARTYSTYCZNA

zawody związane z wykonywaniem wyrobów lub usług o charakterze artystycznym;

Zadania: projektowanie, dekorowanie, kreowanie, występowanie, śpiewanie, rysowanie, rzeźbienie, granie na instrumentach, pisanie tekstów.

Niezbędne są: wrażliwość estetyczna, wyobraźnia artystyczna, wyobraźnia przestrzenna, zdolności kierunkowe (np. manualne, wokalne, aktorskie).

Przykładowe zawody: technik renowacji elementów architektury, technik fotografii i multimediów, technik grafiki i poligrafii cyfrowej, technik przemysłu mody, fotograf, krawiec, architekt wnętrz.

Poniżej najbardziej charakterystyczne (i w dużej mierze do zastosowania na zajęciach grupowych) narzędzia do diagnozy potencjału zawodowego uczniów:

- **Młodzieżowy Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych (MŁOKOZZ)** – na bazie teorii J. Hollanda i D. Predigera (autor: A. Paszkowska-Rogacz) <http://www.scholaris.pl/zasob/104019>

Typy zainteresowań zawodowych: społeczne, kierownicze, przedmiotowe, metodyczne, innowacyjne, artystyczne (lub Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych - krótszy, nie zawiera zainteresowań artystycznych).

- **Test do samobadania** - Właśnie to lubię robić (pakiet Vademecum talentu) <https://doradztwo.ore.edu.pl/narzedzia-diagnostyczne-dla-doradcow-zawodowych>
Rodzaje pracy zawodowej: praca produkcyjna, praca porządkowa, praca poznawczo-informacyjna, praca opiekuńczo-wychowawcza, praca organizacyjna, praca sportowa, praca artystyczna.

- **Kwestionariusz Preferencji i Zainteresowań Zawodowych (Autotest)**, Kwestionariusz Predyspozycji Zawodowych, Test Predyspozycji Zawodowych, Kwestionariusz Preferencji JOB-6, Test samooceny (Autotest) – na bazie teorii J. Hollanda, m.in.: <https://docplayer.pl/6688328-Kwestionariusza-preferencji-zawodowych-job-6-1.html>

Typy osobowości zawodowych/zainteresowań zawodowych: typ realistyczny, typ badawczy, typ artystyczny, typ społeczny, typ przedsiębiorczy, typ konwencjonalny.

- **Skala Zdolności Specjalnych** (na bazie teorii H. Gardnera) <https://docplayer.pl/14668558-Skala-zdolnosci-specjalnych-w-wersji-dla-gimnazjum-szs-g-szs-g-edyta-charzynska-ewa-wysocka-2015.html> (autor: E. Charzyńska, E. Wysocka)

Rodzaje zdolności specjalnych:

zdolności matematyczno-logiczne, zdolności wizualno-przestrzenne, zdolności kinestetyczne, zdolności interpersonalne, zdolności intrapersonalne, zdolności językowe, zdolności przyrodnicze, zdolności muzyczne, zdolności duchowe, zdolności egzystencjalne (lub Kwestionariusz Wielorakiej Inteligencji H. Gardnera - krótszy, nie zawiera zdolności duchowych i zdolności egzystencjalnych).

Poniższa tabela jest próbą zestawienia głównych obszarów zainteresowań zawodowych uczniów z odniesieniem do zainteresowań edukacyjnych oraz zdolności specjalnych:

znajdujący się na nieco dalszym planie (czy też do tworzenia hierarchii – listy przedmiotów w Szeregowaniu Przedmiotów Szkolnych).

Zainteresowania zawodowe wg. B.A. Klimowa	Zainteresowania zawodowe MŁOKOZZ	Rodzaje pracy zawodowej TEST DO SAMOBADANIA	Typ osobowości zawodowej wg. J. Hollanda	Zdolności specjalne wg H. Gardnera	Zainteresowania Edukacyjne: przedmioty szkolne
CZŁOWIEK DANE	- METODYCZNE PRZEDMIOTOWE INNOWACYJNE	POZNAWCZO-INFORMACYJNA PORZĄDKOWA	KONWENCJONALNY REALISTYCZNY BADAWCZY	MATEMATYCZNO-LOGICZNE LINGWISTYCZNE	MATEMATYKA FIZYKA INFORMATYKA GEOGRAFIA CHEMIA
CZŁOWIEK TECHNIKA	- PRZEDMIOTOWE METODYCZNE INNOWACYJNE	PRODUKCYJNA PORZĄDKOWA SPORTOWA	REALISTYCZNY KONWENCJONALNY BADAWCZY	MATEMATYCZNO-LOGICZNE WIZUALNO-PRZESTRZENNE KINESTETYCZNE	MATEMATYKA FIZYKA TECHNIKA W-F
CZŁOWIEK CZŁOWIEK	- SPOŁECZNE KIEROWNICZE INNOWACYJNE	OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZA ORGANIZACYJNA	SPOŁECZNY PRZEDSIĘBIORCZY BADAWCZY	INTERPERSONALNE INTRAPERSONALNE KINESTETYCZNE EGZYSTENCJALNE DUCHOWE	J.POLSKI WOS HISTORIA BIOLOGIA WDŻ W-F
CZŁOWIEK PRZYRODA	- METODYCZNE PRZEDMIOTOWE INNOWACYJNE	POZNAWCZO-INFORMACYJNA PRODUKCYJNA PORZĄDKOWA	REALISTYCZNY BADAWCZY KONWENCJONALNY	PRZYRODNICZE MATEMATYCZNO-LOGICZNE KINESTETYCZNE	BIOLOGIA CHEMIA FIZYKA
CZŁOWIEK DZIAŁALNOŚĆ ARTYSTYCZNA	- ARTYSTYCZNE INNOWACYJNE PRZEDMIOTOWE	ARTYSTYCZNA PRODUKCYJNA	ARTYSTYCZNY BADAWCZY REALISTYCZNY	WIZUALNO-PRZESTRZENNE MUZYCZNE LINGWISTYCZNE	J.POLSKI SZTUKA INFORMATYKA TECHNIKA

Tabela ma oczywiście charakter ramowy, a zawarte w niej treści wymagają uszczegółowienia i selekcji w odniesieniu do konkretnego ucznia. W tabeli zostały przedstawione najbardziej charakterystyczne (nie zaś: jedyne) powiązania między wynikami, jakie **może** (nie zaś: musi) uzyskać uczeń. Powiązania te nie muszą oczywiście występować łącznie, jak w tabeli: np. nie każdy uczeń z zainteresowaniami człowiek – technika uzyska również wysoki poziom zainteresowań innowacyjnych w Kwestionariuszu MŁOKOZZ (predysponujących do pracy naukowej, badawczej).

Nie każdy uczeń z zainteresowaniami człowiek – człowiek będzie również posiadać wysoki wynik w zakresie pracy organizacyjnej (Test do samobadania) czy w zakresie zainteresowań kierowniczych (MŁOKOZZ). Zainteresowanie pracą z człowiekiem może dotyczyć głównie pomagania, doradzania, wspierania, informowania (praca opiekuńczo-wychowawcza, zainteresowania społeczne, j.w). Należy podkreślić, że każda grupa zainteresowań zawodowych wyróżniona przez Klimowa stanowi przede wszystkim pewien drogowskaz, który powinien wyznaczać kierunek dalszych poszukiwań. Warto pamiętać, że każdy zawód łączy w **różnym** stopniu zadania z **różnych** obszarów, zaś uczeń posiada **różne** zainteresowania, o **różnym** nasileniu.

Określenie potencjału edukacyjno-zawodowego ucznia polega na dotarciu do zainteresowań najbardziej wyróżniających się i ustaleniu ich kolejności. Można to porównać do ustalania trzyliterowego kodu osobowości zawodowej wg J. Hollanda, gdzie pierwsza litera oznacza typ najbardziej dominujący, druga – dominujący w drugiej kolejności, zaś trzecia – uzupełniająca,

Każdy uczeń to inny, cenny potencjał. Jego odkrywanie oczywiście nie kończy się w VIII klasie szkoły podstawowej. Ważne jest jednak, aby grupowe zajęcia z doradztwa zawodowego w klasie VII i VIII pomogły mu w określeniu kluczowych zainteresowań, wyznaczyły kierunek dalszych poszukiwań, a tym samym przyczyniły się do rozwijania wszystkich kompetencji, o których była mowa na początku.

Źródła:

Hunziker D., Kompetencje bez tajemnic. Rozwijanie kompetencji to nie czary, Dobra Literatura, Słupsk 2018.

Sołtysińska G., Woroniecka J. (red.), Przygotowanie uczniów gimnazjum do wyboru zawodu, KOWEŻiU, Warszawa 2003.

Weyssenhoff A., Kruk-Krymula E., Biłko J., Piekarski M., Orientacja zawodowa. Poradnik dla doradców zawodowych, nauczycieli i pedagogów szkolnych. MEN, Kraków 2011.

Doświadczenia z pracy z uczniami szkół gimnazjalnych i podstawowych.

Elżbieta Swat-Padrok

– doradca zawodowy i psycholog. Pracuje w Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu. Posiada doświadczenie w pracy z osobami niepełnosprawnymi, ponadto ze studentami, a w zakresie komunikacji, autoprezentacji, tworzenia dokumentów aplikacyjnych oraz planowania dalszego rozwoju zawodowego – z kobietami długotrwale bezrobotnymi. Jest współautorką kluczowych dokumentów CDZdM w zakresie doradztwa zawodowego, m.in. Standardów doradztwa zawodowego w szkołach gimnazjalnych Miasta Poznania, Poznańskiego Ramowego Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego dla szkół podstawowych, a w ramach projektu „Kwalifikacje zawodowe kluczem do sukcesu” Poradnika dla nauczyciela, tom 1, doradztwo indywidualne. Szczególnie interesuje ją diagnozowanie indywidualnego potencjału ucznia, a także coaching.